

Valse melancholique (Меланхолійний вальс) (стислий переказ)

Ольга Кобилянська

Розповідь ведеться від першої особи. Молода дівчина розповідає про своє особливе ставлення до музики. Вона не може слухати меланхолійних мелодій – вони викликають у неї сум. А коли звучить жвава музика, її серце радіє, вона готова обняти цілий світ. Любить головна героїня новели й класичні мелодії. Навчила любити її цю музику товаришка, яка сама була, наче втіленням мелодії, тому вічно шукала гармонії в усьому.

Жило три товаришки. Спочатку лише дві: дівчина, яка веде оповідь, і молода художниця, яка закінчувала навчання і мріяла поїхати до Італії. Ця дівчина була гарною і талановитою, тому називала себе "улюбленицею долі".

Наша ж головна героїня мріяла стати вчителькою, тому зараз готувалася до матури (екзамену). Вона вивчала мови, навчалася музики і "різних ручних робіт".

Дівчата винаймали дві великі кімнати, елегантно обставлені завдяки художниці, яка мала більші матеріальні засоби, ніж майбутня вчителька. Між дівчатами деколи спалахували суперечки, але вони швидко згасали, бо великою була приязнь між товаришками, незважаючи на різні погляди на життя і темперамент.

Художниця Ганнуся часто торкалася в розмовах теми незалежності жінки. Вона переконувала товаришку, що зовсім не обов'язково виходити заміж, народжувати дітей, можна жити, наприклад, для мистецтва. Ганнуся запропонувала подрузі план на майбутнє. Якщо вони не вийдуть заміж, то візьмуть до себе ще третю компаньйонку і заживуть втрьох. Ця новітня ідея не викликала захоплення у співрозмовниці, але щоб не сперечатися, та погодилася.

Ганнуся була красунею: "Ясна, майже попеляста блондинка, з правильними рисами і дуже живими блискучими очима. Збудована була прегарно". Дівчина мала сильний характер, який завжди домінував над натурою оповідачки, тому ці двоє жили в повній гармонії.

Випадок змусив дівчат взяти до себе третього компаньйона значно раніше, ніж вони планували. Господар квартири підняв орендну плату. Дівчата обговорювали різні варіанти виходу з ситуації, зрештою вирішили запросити до себе третю дівчину, щоб вирішити цю проблему.

Компаньйонку визвалася пошукати Марта (так звали оповідачку і майбутню вчительку). На закид Ганнусі, що з неї поганий психолог, дівчина відповіла, що покладатиметься на свою інтуїцію.

Дівчата дали оголошення, що шукають компаньйонку, і чекали.

Якось у грудні служниця принесла візитку. Власницю візитки звали Софія Дорошенко.

Дівчата кинулися до служниці розпитувати, як була вбрана незнайомка. На це остання відповіла, що в усе чорне. На це завжди елегантно вбрана Ганнуса зневажливо пхикнула.

Далі служниця описала лице дівчини "змарніле, зі смутними очима". Коли ж Ганнуса почула, що майбутня співмешканка питала, чи теплі кімнати, бо вона має фортепіано, то остаточно була проти такої кандидатури. У кінці розмови служниця Катерина сказала, що дівчина обіцяла прийти через два дні, щоб познайомитися особисто, бо помешкання їй дуже сподобалось.

По обіді Ганнуса пішла кататися на ковзанах, а Марта на урок англійської мови. Тут їй прийшла ідея розпитати, чи хто не знає Софії Дорошенко. Знали її, як виявилось, одна молода німкеня і один студент. Софія отримала від них позитивні характеристики: дівчина дуже гарна й порядна, чудово грає на фортепіано.

Наступного дня Марта побачила Софію на уроці гармонії. Вона сиділа через кілька рядів від дівчини й уважно слухала теорію.

Другого вечора дівчата мовчки сиділи в кімнаті й думали кожна про своє. Ганнуса злостилася, що не одержала сподіваної стипендії. Марта ж була пригнічена тим, що молодий професор, з яким вона завжди радо розмовляла, сьогодні більше уваги приділяв молодій німочці. Дівчина думала, що сказала б Ганна, дізнавшись про її симпатію до молодого професора. Напевно, насміхалася б, що вона хоче заміж. Хоча Ганнуса мала багато залицяльників, проте казала, що "любов її не чіпається". Якщо для художниці найголовнішим у житті було мистецтво, то для Марти – таки почуття.

Раптом хтось застукав у двері. Марта відчинила – на порозі стояла струнка постать жінки.

— Софія Дорошенко, – відрекомендувалася прибула.

Потім вона лагідним тоном перепросила, що прийшла так пізно. Софія запитала, чи дозволять їй дівчата займатися музикою, якщо так, то вона пристане на їх умови і перебиреться сюди жити.

Ганна запитала: "Граєте гарно?" На що гостя несподівано відповіла, що не знає, бо грає "по душі". Бачачи нерішучість дівчат, Софія спробувала вийти з незручного становища.

Вона сказала, що не хоче нікому заважати своєю музикою, тому не образиться, якщо почує відмову. Скромна поведінка дівчини так сподобалася Ганнусі, що вона запропонувала їй залишитися з ним. Софія подякувала, і видно було по ній, що вона дуже потішена, що знайшла житло і товаришок. Дівчина одразу ж заплатила за помешкання на три місяці вперед і попрощалася, відмовившись від чаю.

Третього дня Софія переселилася. Не мала багато речей, найкраще, що в неї було, – фортепіано: з дорогого дерева, прикрашене арабесками. Дівчина тішилася, що в їх високих покоях інструмент буде прекрасно звучати. Увечері Софія грала етюд Шопена...

Марта помітила, як зблідла під впливом мелодії Ганнуса. Перший раз у житті її схилювало чуже мистецтво, і це було дивом. Коли Софія перестала грати, художниця

кинулася до неї зі щирими похвалами, на що артистка тільки скромно посміхнулася.

Софія дуже подобалася дівчатам: була мила й скромна у поведінці. Про себе розповіла небагато. Батько її був директором банку, розорився і помер. Мати дівчини хворіла й доживала віку при своєму братові, який допомагав і племінниці. Найбільше Софія боялася, що дядько оженився, і про консерваторію їй доведеться забути.

Ганнуса також спостерігла, що Софія мусить бути нервовою натурою, бо мала звичку нервово гризти нігті. Художниця, видно, була непоганим психологом, бо підмічала найдрібніші деталі в поведінці людей і давала їм точну характеристику. Ось наприклад, Марта, на її думку, була такою доброю, що обняла б весь світ. "Я таки кажу: царство на землі належиться все-таки тобі", – любила повторювати вона.

Дівчата прийшли до висновку, що в житті Софії мусило бути якесь нещасливе кохання.

Марта постановила будь-що довідатись, що за пригода "здавила музику її нервів".

Товаришки жили дружно, доповнюючи одна одну своїми талантами. Особливо полюбилася всім музикантці Софії. Дівчата старалися якось допомогти хворобливій музикантці кожна на свій лад: Ганнуса підбирала їй убори, робила модні зачіски, Марта ж старалася вирішити всі її побутові проблеми.

Якось між Софією і Мартою відбулася майже пророча розмова про долю кожної з дівчат.

— З тебе буде прегарна мати, Мартухо, — зауважила Софія. Коли ж дівчина у відповідь запевнила подругу, що з неї також буде добра дружина і мати, та їй заперечила:

— Я понищила б усіх своєю любов'ю, діти й мужа, — тремтячим голосом сказала Софія, — я не вмію вміру любити.

Мова перейшла на Ганнусю.

— Вона — артистка, ні чоловік, ні діти не замінять їй мистецтва, — констатувала мудра Софія.

Коли до Марти приходили дівчата, музикантка залишала гамірливе товариство, відчувуючи себе зайвою.

Одного дня сталася подія, яка дуже вразила Софію. У будинку навпроти оселилася молода пара, коли дівчина їх побачила, то аж перемінилася на лиці і зціпила зуби. Потім сіла за інструмент і заграла. Полилися акорди несамовитого смутку. Коли дівчина урвала музику, голова її впала на руки...

— Це вальс, Софіє, — несміливо спитала Марта.

— Так, це *Valse melancholique*, — відповіла дівчина. Виявилося, що цю сумну поривчасту мелодію створила вона сама. Марта так і не запитала, що викликало в Софії таку бурю емоцій.

Одного разу Марта, повернувшись з уроку англійської, почувалася нещасною. Молодий професор, якого вона потай любила, зустрічався з німкою. Дівчина кинулася на диван і заридала. Коли вона відкрила своє горе Софії, несподівано не зустріла співчуття, а тільки зауваження, що така причина не варта сліз.

— Ти повинна розвивати в собі гордість, бо це єдина зброя жінки, — повчальним тоном сказала товаришка, — і продовжила, — ніколи не принижуйся перед негідною людиною.

Софія розповіла історію свого нещасного кохання. Той, кого вона полюбила усією душею, просто втік, злякавшись її сильного почуття. Потім він оженився з іншою, а тепер оселився в сусідньому будинку.

— Мені не жаль за ним, але більше я не любитиму нікого. Музика — мій світ.

Через два дні Софія поїхала до хворої матері. Марта переповіла Ганні історію її кохання.

Дівчина була розчарована, бо слухаючи вальс, сподівалася чогось романтичнішого.

Софія повернулася через два тижні бліда і змучена – її мати померла. З того часу дівчина жалілася, що не може подолати в собі якогось смертельного подиху, зігріти змерзлої душі. До музики вернулася з подвійним запалом, бо восени мала їхати до Відня вступати до консерваторії.

Настав травень.

Ганнуса продала свою картину і марила про мандрівку до Рима. Марта стала нареченою професора (даремно ревнувала вона його до молодої німкені). Дівчата чекали на прихід Софії, щоб разом прогулятися. Вона повернулася бліда, як смерть, з поганою новиною, що вуйко оженився і більше не дасть їй грошей на навчання. Софія сіла грати свій вальс, дівчата плакали, розуміючи, що мрія дівчини розбилася. Останньою краплею, що остаточно надломила Софію, стала струна, що несподівано обірвалася в її улюбленому інструменті, — дівчина зомліла.

Пережитий стрес виявився смертельним. Софія померла.

Через шість тижнів Ганнуса виїхала до Рима. Повернулася лише через три роки з гарним чорнявим хлопчиком, але без чоловіка. Інструмент Софії забрала Марта, на ньому грає тепер її син. Вона переконана, що Софію вбила музика, ота тонесенька струна, що так раптово обірвалася.